

Ramon Noè. L'home que plantava el cavallet al carrer

Anna Cabeza

“Algun dia, els mansos faran la revolució”. Aquesta era una de les màximes de Ramon Noè i Hierro (1923-2007), dibuixant, pintor, mestre, observador de la vida, filòsof d'arrels clavades a la terra. Apareixia de manera recurrent en les converses que mantenia mentre pintava per carrers i places, quan descabdellava la seva saviesa en dosis precises a qui el volgués escoltar. La frase em va venir al cap així que vaig llegir la seva esquela al diari. Ramon Noè va morir el 8 d'agost de 2007 a Barcelona (la ciutat que el va veure néixer) i amb ell se'n va anar una reconfortant manera de veure la vida. Serà difícil trobar-ne un altre com ell. Les persones amb talent, amb ganes de fer realitat els seus somnis i aspiracions i que, per acabar-ho d'arrodonir, no són pagades d'elles mateixes, sinó ben al contrari, ens ajuden a rescabalar-nos de tot el reguitzell d'encarcarats amb ínfules que ens assetgen a cada cantonada. Ramon Noè era un exemple de saviesa pausada, de maduresa emocional, d'algú que ha viscut i ha entès alguna cosa d'aquest món on hem vingut a raure.

Encara sembla que el vegi, treballant en un racó del carrer, arran del Mercat Central. Durant les obres de l'aparcament, en Noè sabia treure poesia de la maquinària que burxava el subsòl i encara m'agradava més quan ho explicava: “Mira, quina grua més maca! Està ple de temes per pintar, això!”. El cigarret li penjava dels llavis (potser ni recordava que l'havia encès), la mà feia córrer el llapis plom, el carbó o el pastel i, de tant en tant, la feina s'aturava perquè la conversa amb coneguts o passavolants es convertia en necessitat imperiosa.

El 9 d'agost de 1996 el vaig anar a trobar, a la seva casa de la serra de Sant Iscle, ben a prop del santuari de la Salut. El motiu era fer-li una entrevista per al diari *El 9 Nou del Vallès Occidental*. Vaig enregistrar la conversa i vaig guardar la cinta perquè en l'espai que tenia destinat al diari només vaig poder publicar un deu per cent de tot allò de què vam parlar. Valia molt la pena guardar el noranta per cent restant. La nit del 9 d'agost d'enguany (coses de l'atzar: onze anys justos després de l'entrevista), vaig posar la cinta al casset i vaig estar escoltant com parlava el Noè. Se'm feia estrany... Tinc ganes de compartir-ho perquè em sembla que és el millor homenatge que li puc retre, ara que ja ha marxat. No vam parlar de la seva trajectòria artística (els tractats especialitzats ja se n'ocupen); ens vam abocar més a explorar allò diví i humà. La cinta, d'una hora, va ser insuficient.

I així parlava, amb el deix tortosí que va tenyir la seva manera de parlar d'ençà d'una infantesa viscuda en terres de l'Ebre.

El nen que volia contemplar la pluja

«Vaig néixer a Barcelona, però als tres anys vam anar a viure a Tortosa. Tinc moltes vivències de quan era petit. Vivíem en un barri de pagesos i jo anava a

Ramon Noè en el Mercat Central.

l'escola, però no treia bones notes. Era un badoaire. He perdut una milionada badoquejant. La mare, en pau descansi, tenia una palestra els dies que plovia, perquè jo m'escapava i em posava dins d'una garita o un barracot per veure com plovia. La nostra generació va ser molt trencada amb l'educació; la postguerra va ser duríssima. Jo no era un home d'estar dins d'una classe. En resum, la poqueta cosa que sé l'he tret del carrer, parant l'orella. Sempre ho dic: he fet el batxillerat posant l'orella al carrer. Però m'agradaria tenir una cultura més àmplia. M'hagués agradat saber escriure. Però tot no es pot tenir. Els humans som d'una limitació tremenda. Som tossuts. Tenim mestres, aplaudiments i muntatges i ens pensem que sí, que hem arribat».

Observació, natura i pintura

«Et puc parlar del paisatge, dels pescadors, del Delta de l'Ebre, d'Itàlia... De la natura hi ha elements que m'atrauen molt. Per exemple, les boires. A Sabadell n'estem ben servits, és una de les contrades de Catalunya que té més riquesa de nuvolades, més que el Delta de l'Ebre, la Vall d'Aran i la Cerdanya pel que fa a varietat i espectacularitat. T'ho dic amb coneixement de causa. Damunt d'aquesta plana, hi ha una núvols...».

Sinuositat contra línies rectes

«No tota la ciutat té temes que m'atrauen. Per exemple, ara vull anar a pintar l'Eix Macià. Tot i que és una estructura de línies rectes... És una tossuderia de l'home: només fa que inventar línies rectes. I a la natura no n'hi ha ni una! Però els homes tenim aquesta mania, perquè és funcional, perquè aguanta bé... De l'Eix Macià m'agrada la ubicació ambiental. L'altre dia vaig fer un exercici sobre això al jardí de Caixa Sabadell. Hi ha la torre i l'edifici; a sota hi ha aquells pins. L'edificació de l'home són línies rectes i a baix sobresortien aquells pins. I allò era un ballet! Era *El llac dels cigres* allò! Un contrast fabulós...».

ARTS

Buscant els temes (o no)

«No penso mai on pintaré. Els temes els busco i no els busco. A mi, els temes se m'han de presentar. Vaig a un lloc determinat i quan sóc allà, una mica de llum, unes boires... i em dic "Aquest és el tema!". Fa poc, en vaig fer un prop del pont de la Salut. Feia cinc o sis mesos que l'anava mirant. I un dia passo per allí, mentre anava a dinar, i em vaig dir: "Ara és el moment!". Paro el cotxe, veig un veí i li demano si em deixa trucar a casa. Truco i dic: "No m'espereu a dinar, que tinc un tema!". Quasi sempre és així.

M'interessa tota la temàtica. M'agrada molt el frec a frec amb la natura i amb la gent. Sóc un home d'estudi al carrer. Per molts motius. Primer, perquè la riquesa d'improvisació que em dóna el carrer jo, a l'estudi, no la puc inventar. L'impensat del carrer, a l'estudi no se'm presenta. I segona, tinc un refrec amb la gent a la qual m'estimo molt i que m'enriqueix.

Des del punt de vista de divertiment personal, la platja té un interès. Hi ha una cosa que es diu horitzó, que és d'una escapada inqüestionable. En l'horitzó t'hi pots perdre les hores que vulguis. Ara, com a divertiment d'enfocaments diversos, la muntanya. Els paisatges tenen un gran interès. La *meseta* castellana té un interès incommensurable. A Catalunya tenim els paisatges més variats en un pam de terreny. L'Ebre, l'Empordà, el pre-Pirineu, l'alta muntanya, la terra seca del Priorat...».

El mercat és l'àgora

«El mercat per a mi és l'àgora. És el lloc on la gent es troba, tot i que els hàbits de consum han canviat molt. Un queda sorprès i content de veure que és el lloc de trobada. La relació humanística que s'estableix entre els que venen i els que compren. De l'observació en treus un divertiment i unes lliçons. Lliçons estètiques, humanístiques i socials. Sents comentaris de gent de tota mena. Els que presumeixen de tenir una cultura i no la tenen; els que no en presumeixen i sí que en tenen; els que tenen aquella senzillesa...».

La vida dels altres

«Tinc un rosari de comentaris de la gent que em veu treballar. D'agressius i desqualificadors, no en tinc gaires. Molt pocs. Perquè la gent té una bonhomia. Per a molts és com una atracció; els nens fan comentaris preciosos. N'hi ha que són molt transparents. Te n'explicaré una, que és molt tendra. Es van acostar unes nenes que em deien: "Ei, pintor, pintor!". I dues de les nenes van dir: "Ara tornem, pintor!". I al cap d'una estona, van tornar i em van dir: "Té, perquè facis un bon quadro!". Em van comprar un ramet de flors. Maco, maco...

Jo sempre ho dic: rebo una gran quantitat de càrrega humana, d'afectivitat, de bonhomia, d'estima, de respecte... No vaig d'intel·lectual ni molt menys. He pintat molt pels carrers i el carrer és un recull del canvi que viu una ciutat. No tinc bagatge intel·lectual per fer-ho, però si en tingués faria un document que anés reflectint aquest canvi. Per exemple, fa 14 o 15 anys s'apropava la gent i em deia que el que pintava era maco ("Jo també tinc un nét que dibuixa molt bé", "A mi m'agradava pintar...") i, de tant en tant, en sortia un que preguntava per la part econòmica (quants en venia i a quin preu...). Ara no, gairebé tots et pregunten si en vens, i quant valen... La societat s'ha fet d'aquesta manera i l'emblemàtic és guanyar diners. Molta gent, quan els explico que no ho faig per rendibilitat sinó perquè m'agrada, es queden parats».

Sabadell

«Sabadell ha agafat un caire de ciutat dinamitzada, potser una mica massa pragmàtica. S'han obert espais, s'han fet taques fresques. Però no tot en conjunt és afortunat. Amb això de l'enderrocament de l'edifici del Globo no hi estic

d'acord. Estava fet un podrimener, mig en ruïnes, però tenia un caràcter. El canvi, que em perdonin, però no ha valgut la pena. Aquella edificació no la veig lligada per enlloc. Estava decrèpit, però tenia un enllaç entre el campanar i el passeig... Què calia fer? No ho sé, però el que s'ha fet, no. No respon a res. Ha trencat la dinàmica del passeig».

Pintura del Mercat Central

El Ripoll

«El Ripoll és una de les conques més plàcides i pictòriques de Catalunya. Espero que amb aquest nou projecte no li rentin massa la cara. És un riu surrealista, t'hi pots trobar el més impensable. Ara hi baixo bastant sovint, seguint el seu recorregut. Una vegada vaig veure que hi havia una nina, el fang l'havia colgat i en sortia una mà. Hi ha televisors, somiers, neveres, vàters, corbates, calcetes...

És que hi ha una mena de comportaments! Molts cotxes paren, no miren a baix i aboquen runa, electrodomèstics... Fa tres anys vaig estar a punt de patir un greu accident: em va caure una nevera a pocs metres. Ara, quan hi vaig, em poso sota l'ull del pont. O bé m'allunyo 30 o 40 metres. Jo sóc un home esperançat, però no optimista perquè estic veient que això del civisme no s'acaba de solucionar. És una qüestió de massificació. Vivim una època de masses. I per conviure en multitud s'ha de ser molt honest, honrat i polít. I no...».

El mercat

«La reforma del mercat s'ha de fer des d'un punt de vista higiènic. No és una arquitectura entusiasmant, però és maco. Deu ser dels més singulars de Catalunya. Hem de fugir de fer un híbrid. Em sembla bé que li rentin la cara i que hi facin un aparcament».

Ocell de bardissa

«Jo sóc un home que em resisteixo molt a acceptar encàrrecs d'imatges molt determinades. Si el tema no t'enganxa, si no el sents, el pots realitzar, però només per l'ofici i per a mi això no és divertit. Quan un pinta o escriu o compon, si no hi ha una vibració interna... Algú que m'escoltés diria que això no és rendible... Amb això sí que he estat molt tossut. He renunciat a augmentar l'estatus econòmic per no renunciar al meu desig d'ocell de bardissa. He preferit tenir més forats a la corretja que no pas atipar-me. Un dels meus grans divertiments, si tingués diners, seria treballar només per gust».

L'ètica

«L'ètica és un paper de fumar. De vegades m'han proposat coses de manipulació... No diré noms. Fa uns deu anys una galeria important de Barcelona em va cridar perquè havien vist uns nus femenins que jo havia fet i els van interessar. Em van proposar fer una exposició sobre el nu femení. Que seria un èxit, que ja tenien l'eslògan, tota una martingala. L'enunciat seria: "Les 24 hores d'una dona". I jo vaig dir: "Quina dona? La que ven al mercat, la monja, la vedet del Paral·lel, la gran actriu?". Em van dir que cada imatge havia de tenir un aspecte una mica eròtic... "Tenim els clients preparats", em van dir. Van treure el talonari i em van dir que digués una xifra per començar a treballar... I jo vaig dir que no. Vaig dir: "Han vist els meus nus, els han agradat, doncs comprin-los. Però no em forcin a fer una temàtica que no em diu res". Contesta, la de sempre: "Vostè no farà mai diners". I jo vaig dir que jo no visc per fer diners, això ja ho fa la Coca-Cola. He vingut a passar-ho

lo millor possible dins de mi i, si és possible, compartir-ho i estimant els demés. I trobar-me amb la gent, encara que no siguin del meu mateix tarannà. Doncs no ho van entendre».

La política

«Els polítics, això de la cultura sí, però no... L'estimen quan la poden lluir, però a l'hora de l'anonimat, no mouen un dit. Ara, quan poden lluir, sí. De la cultura no se'n pot esperar una rendibilitat.

Si tingués molts diners, treballaria més que mai. Invertiria en el meu treball i en la família, és clar. I en gent que saben que tenen unes fal·leres i que per quatre cotxines pessetes no poden acabar d'atrapar-les. No crec més que en les persones, no en la política. La meua creença és en l'home, no en la indumentària; no crec en algú pel títol que té, no per si és regidor de no sé què... Crec en l'home».

L'anècdota del pintor Matilla

«Una vegada, el pintor Matilla estava a Cadaqués pintant i hi havia estiuejants. Va passar un matrimoni a l'hora d'esmorzar i van veure que tot just començava a embrutar la tela. Matilla va anar fent i, a l'hora de dinar, torna a passar el matrimoni. Van quedar sorpresos de lo maco que li quedava. Era un bon pintor. I li van dir si el venia. "Quant en vol?", van preguntar. Diu: "Tant". I es veu que es van quedar sorpresos del preu. "Vol dir que no és una mica car? Fa tres hores tot just començava i ara ja el té acabat", van dir. I ell va respondre: "Tres hores i 49 anys". Molta gent no ho valora. Un científic o un enginyer s'està vint anys o més per aprendre...».

Un conte japonès

«Això és un conte japonès. Diu que hi ha un industrial que té granges d'aviram i es fa multimilionari. Un pintor de la zona té un prestigi i l'industrial li demana que li pinti un pollastre per tenir-lo al despatx com a emblema. Li diu que pel preu no cal patir. Passa un mes, dos, i li envia un missatger. El pintor diu: "Ja vaig fent". Passa un any i tampoc. Al final, l'industrial va a l'estudi i li diu: "I el pollastre, què?". "No el tinc fet", diu l'artista. L'industrial li diu que els artistes són uns bohemis, que no faran mai diners. L'artista respon: "Un moment". Li treu dues o tres teles i li pregunta quina mida vol. "Aquesta!", diu l'industrial. El pintor la posa al cavallet i comença a pintar un pollastre. I mentre va pintant, l'altre queda al·lucinat de lo maco que li surt. "Ja està bé, no ho toqui més", diu l'industrial. El pintor diu que ja ho dirà ell quan està bé. Diu l'industrial: "Ja està bé la broma, tant de temps i ara me l'ha fet en cinc minuts. Com és possible?". El pintor diu: "Vingui, vingui!". I el fa entrar en una habitació: del terra al sostre tot estava ple de teles pintades amb pollastres».

Les bodes de Canà

«Te n'explico una altra... Està lligada amb la pintura mural. Em van demanar que decorés un altar (no diré la població). I jo vaig fer una temàtica sobre les Noces de Canà i sobre la multiplicació dels pans i els peixos. A les Noces de Canà hi ha una referència a la taula (amb el vi i el menjar). En aquells moments, havia vingut a la població un representant d'una beguda. I va anar al rector i li va suggerir la idea que si damunt d'aquella taula hi pintava una ampolla de la seva marca, subvencionarien la despesa de la pintura en un 60-70 per cent. El rector, pobre home, va tenir dubtes. No anava sobrat. Jo no vaig pas fer un preu desorbitat. Quan m'ho va dir, jo li vaig dir: "Per favor!". És fort, això... Trobo la proposta d'una ignorància tan supina... El venedor el que volia era col·locar la cosa... Anava de cara a la pela».

Un "angelito negro"

«Una vegada estava pintant uns àngels en una cúpula d'una església, propera a un casal de gent gran, cuidada per unes monges. A la cúpula hi havia uns àngels. Una dona del casal (que tenia diners) va dir que si no pintava un àngel negre ella no col·laborava en la subvenció. Era l'època del Machín. I en vaig pintar un. No era negre, però sí morenet».

Llegir Sèneca

«El darrer llibre que ha llegit és *Sobre els beneficis*, de Sèneca. Diu coses com: "El que dona ha d'oblidar de seguida, però el que rep, mai". M'agrada la lectura de pensament, de descoberta, científica, d'història. Ara, això de les biografies... Si tu no et coneixes a tu mateix, com poden els altres explicar les teves intimitats? Les biografies les has d'acceptar com a peça de ficció».

Tot s'hi val?

«Jo crec que tot ve perquè l'home no entra dintre seu i estima els valors com a persona. Què és el poder? A la humanitat hi ha hagut gent d'un poder incommensurable. Estem en una societat en la qual, si no ets el primer, ets un burro. I el segon? I l'últim, que no té un mèrit?».

